Paleoseismologie, její metody a příklady využití

Paleoseismologie

Co?

- zkoumá chování seismogenních zlomů v minulosti

Paleoseismologie studuje <u>prehistorická</u> zemětřesení - výskyt v prostoru, čase a jejich velikost.

Seismologové - pracují s daty naměřenými instrumentálně během zemětřesení

X Paleoseismologové interpretují **geologické jevy** vyvolané během jednotlivých paleozemětřesení.

McCALPIN, J. (2009). Paleoseismology. San Diego: Academic Press.

Proč?

Současná seismicita – rozhraní litosférických desek, vnitrodeskové oblasti Katastrofická zemětřesení – v oblastech na tektonických zlomech bez známé současné/historické seismicity – v rámci seismického cyklu delší interval opakování (recurrence interval) (Čína, Nový Zéland) Většina zemí – záznam zemětřesení pouze několik stovek let (historická a instrumentální seismicita)

X aktivní zlomy, projevující se v geologii a morfologii, bez historického záznamu velkých zemětřesení

Čína a Střední Východ – záznam tisíc a více let, přesto nedostatečný na zaznamenání všech seismogenních zlomů; zlom aktivní milióny let – i 3tis let zahrnující záznam pokrývá pouze zlomek historie zlomu

Hodnocení seismického ohrožení- založeného pouze na krátkém historickém záznamu - 2 problémy

 přecenění pravděpodobnosti budoucího zemětřesení na zlomu, na kterém došlo k velkému zemětřesení v historické době, ale má dlouhý recurrence interval (uvolněná energie)

podcenění v oblastech, kde jsou zlomy seismogenní, ale není historický záznam (akumulace napětí)

paleoseismologie rozšiřuje záznam zemětřesení směrem do minulosti, katalogy historických zemětřesení často příliš krátké ve srovnání s průměrným recurrence time Předpoklad – zemětřesení větší než M > 6 může vytvořit permanentní deformaci na povrchu → topografická nerovnováha → nové procesy eroze a akumulace → nové formy a struktury → geologický záznam zemětřesení

hidden

surface breaking

Menší zemětřesení - geologický projev zřídka vytvoří či zachová
 Typ zlomů - poklesy M ≥ 6,3; horizontální posuny v j. Kalifornii - M = 6,25-6,5,
 Hloubka seismogenní kůry - hlubší potřebuje větší M,
 Loma Prieta 1989 M=6,9, 2m slip v hloubce 18-3km, žádná povrchová ruptura
 Gujarat 2001 M=7.7, blind fault, 1-4m v hloubce 15-9km,

Empirické vztahy odvozeny z historických zemětřesení, menší Mw - prehistorická zemětřesení – lze studovat jen s větším Mw

Empirické vztahy: délka zlomu, velikost posunu, velikost magnituda, např. zlom o délce 80km vygeneruje zemětřesení Mw=7,5 a posun okolo 3m

Empirické vztahy – historická zemětřesení, (421), ohnisko <40km, Mw > 4,5 Wells, and Coppersmith 1992

9. 4. 1968, Borego Mts, CA

Seismický cyklus – elastický model

Earthquake deformation cycle

Paleoseismologické studium zlomů

- Lokalizace a geometrie zlomu (geomorfologické a geologické mapování)
- Slip rate rychlost zlomu (= posun : čas)
- Slip per event charakteristický posun při jednotlivých EQ
- Recurrence period interval opakování (při opakovaných EQ), frekvence EQ
- Elapsed time čas uplynutý od posledního EQ
- Maximální magnitudo

Rekonstrukce chronologie pohybů

stratigrafické, strukturní, geomorfologické, biologické, archeologické doklady

datování dislokovaných tvarů / jiných indikátorů pohybu charakteristika proběhlých pohybů

 datování vícenásobných pohybů na daném zlomu recurrence interval, dlouhodobější slip-rate, variabilita pohybů při zemětřeseních

prognóza lokalizace a magnituda budoucího zemětřesení

Bay area shocks during the 75 years before 1906

from Stein (Nature, 2003)

Earthquakes from Bakun [1999] and Ellsworth [1990]

Bay area shocks during the 75 years after 1906

from *Stein* (Nature, 2003)

1911 M=6.2 shock from *Bakun* [BSSA, 1999]

Přímé pozorování dislokovaných tvarů, posunutých objektů – na povrchu, v odkryvech, v umělých rýhách

a) na povrchu

b) umělé rýhy (trench) - jeden ze základních nástrojů pro sběr paleoseismických dat pro hodnocení seismického rizika

 v sedimentech jemnozrnných, vrstevnatých - dobře rozeznatelné posuny vrstev, ne příliš mocných (hloubka)

- aluviální kužely, jezerní sedimenty X přívalový proud
- datovatelný materiál určení chronologie pohybů

Poklesové zlomy Na povrchu – zlomový svah – fault scarp (degradace zlomového svahu v čase

Fallon-Stillwater earthquake, July 6th, 1954 M 6.6

Wallace, 1977

1954 a 1974 - několika metrový ústup svahu na zlomové ploše

V rýhách - doklady zemětřesení v geologickém záznamu

- Rozdíly v kumulativním offsetu
- · Překrytý fault scarp
- Coluvial wedge- typický doklad náhlého pohybu
- Trhliny vyplněné nadložním materiálem
- Sand dyke (klastická žíla) materiál injikovaný při otřesech
- Vrstvy s likvefakcí

Allen (1986)

Opakované pohyby

Rozdíly v kumulativním offsetu

- ? Kolik zemětřesení máme?? Retrodeformace
 - 4 události vertikální posun v průměru 2cm
 - Nejstarší vrstva (Qal5) zaznamenal všechny 4, kumulovaně 8cm
 - Nejmladší (Qal1) má jen jeden event → 2 cm na bázi, ale 1 cm na povrchu !

Povrchová eroze

Coluvial wedge Retrodeformace – počet událostí

Gravitační nestabilita, materiál tvořící wedge pochází z fault scarp

fault scarp na přesmyku

Chichi earthquake 1999, Taiwan

Suusamyr, 1992, M=7,4 Kyrgyzstan

Přesmykové zlomy - coluvial wedge

Alhama de Murcía fault, Španělsko

Horizontální posuny:

offsety (posuny) vodních koryt, údolních svahů, menších náplavových kuželů, hřbítků, strží, akumulací přívalových proudů, terasových stupňů

Imperial fault, 1940 M=7, 6m offset, 60km

extension sag pond

beheaded channels

15m

offset valley side

Elsinore fault, Coyote Mts, CA

offset and beheaded channel

2m

fault

offset valley side

Měření offsetu = magnitudo, rychlost pohybů

Zlomová zóna Carboneras

Projekt IMPULS: South Iberian margin paleoseismological integrated study of large active structures

Masana E. et al.

Carboneras

kolizní zóna Africké a Evropské desky
jižní okraj alpinského orogénu
součást Bétické Kordilery

– vnější zóna (příkrovová stavba - mezozoické-terciérní horniny) paleookraj Iberské desky

vnitřní zóna – metamorfované komplex+ neogenní a kvartérní sed. mezihorské pánve omezené zlomy SV – JZ

Carboneras - vznik v poslední etapě kolize vnitřní a vnější zóny Bétické Kordilery ve spodním miocénu

* miocén až kvartér - rotace hlavního tlaku v regionu

- poklesy stř. miocén součást procesů riftingu vulkanismus
- přesmyky spod. pleistocén (vznik menších pohoří např. La Serrata)
- horizontální pohyby levostranné (až do současnosti)

- seismicita jv. okraj Iberského pol. stálá mělká zemětřesení M < 5,5 (příčné zlomy v současnosti – Carboneras – bez seismicity)
- * posl. 2 tis. let nejméně 50 silných zemětřesení

Dřívější výzkumy v 90. letech

- studium dokladů levostranných pohybů radiometricky datovaných pobřežních marinních teras a studium jejich recentního výzdvihu
- měření a datování levostranného pohybu na základě offsetu vodních toků

pohyby v pozdním kvartéru - relativně pomalé, **převážně vertikální**, horizontální pohyby 80-100m offset toků La Serraty – starší než 100 tis. let

IMPULS: Metody studia zlomu Carboneras na moři

- * batymetrie
- boční sonografie (sidescan sonograph TOBI)
- reflexní seismika s vysokým rozlišením
- analýza vzorků mořských sedimentů
- * datování

3°4W 3°2W 3°4W 2°56W 2°56W 2°56W 2°54W 2°52W 2°50W 2°48W 2°46W 2°44W 2°42W 2°40W 2°38W 2°36W 2°34W 2°32W 2°30W 2°28W 2°28

Zóna Carboneras – 5-10 km široká, 100 km dlouhá, subvertikální zlomy, odvodňovací síť okraje pevniny je **deflektovaná**, morfologie = tvary vzniklé horizontálními pohyby na pevnině – **pressure ridges**, **water gaps**, porušené pozdně **holocenní sedimenty**, **sesuvy**-epicentra.

Seismický a tsunami hazard – M≤7,2 (1522 zemětř. Almería) × instrumentální seismicita na Carboneras nízká

Metody studia zlomu Carboneras na pevnině

- fotointerpretace letecké snímky
- * geomorfologické mapování (dislokované tvary reliéfu)
- strukturní mapování (průběh zlomu)
- * sedimentologie (rozlišení generací aluviálních kuželů)
- * mikrotopografie (totální stanice)
- geofyzika (georadar, elektrotomografie zachycení zlomu a hladiny podz. vody)
- * paleoseismologické rýhy
- * datování materiálu porušeného zlomem

El Hacho 2005

La Serrata

3 generace aluviálních kuželů – stř. a svrch. pleistocén/holocén - 3 různé fáze pohybu na zlomu (degradace-akumulace)

Paleoseismologické rýhy

všechny 3
 generace
 kuželů
 (chronologie)

» patrné
terénní stupně
(0,7m)

Geofyzika

zachycení pozice zlomu a hloubkových poměrů (materiál)

listopad 2005

čištění, sítě

rozpoznání sedim. vrstev (al. kužely), identifikace dislokací

- složitější struktura
-flower structure
-transpresní režim
-horizontální posuny
s vertikální složkou
- opakované pohyby

situace in situ X geofyzika

Datování - Materiál porušený seismickou událostí

- ¹⁴C radiouhlíková metoda → organický materiál a karbonát. schránky (dosah 40 tis. let) – uhlíky, gastropodi
 - C14 v živých organismech, doplňován z prostředí, rozpadá se, po smrti organismu se mění poměr C14/stabilnímu C12 – kdy byl org. vyřazen z koloběhu
- opticky stimulovaná luminiscence OSL každý materiál obsahuje určité množství * radioaktivních prvků (U, Th, 40K). Radioaktivní záření uvolňuje elektrony ze struktury minerálu v zrnech písku a ty se hromadí v místech poruch jeho krystalické mřížky. Zahřátím (termoluminiscence) nebo ozářením viditelným světlem (OSL-vybuzení, stimulování světlem) se elektrony vracejí zpět do elektronových obalů -materiál světélkuje. Čím je materiál starší (čím delší čas uplynul od posledního zahřátí či ozáření), tím více se mezitím stačil »nabít«. Reset - signál na nule při posledním osvícení. Po ukončení uložení sedimentů - signál se díky radioaktivnímu rozpadu začne zvyšovat. Luminiscence uvolňovaná aktivací světlem v laboratoři - úměrná stáří sedimentu - od kdy se tam začaly hromadit ty elektrony - kdy to bylo vynulované (dosah 250-300 tis. let), termoluminiscence TL, → jemnozrnné sedimenty, fluivální, eolické (100 tis. let)
- V/Th → karbonatický materiál (dosah 300 tis. let) laminární caliche

interpretace výkresů, hodnocení typu a hodnoty pohybu
 rekonstrukce deformace (retrodeformace)

* laboratorní výsledky datování

celková rekonstrukce chronologie tektonické aktivity na zlomu Carboneras

Analýza rýh a datování v zóně La Serrata

- B₁, B₂ coluvial wedge (degradace povrchu po náhlém pohybu) - zemětřesení
- Min. 4 seismické události posl. 50 tis. let
- Interval opakování minimálně 14 tis. let
- Poslední událost minim. před 1310 lety
- Empirické vztahy magnitudo X hodnota posunu 2 události minim. M= 6,59 a 6,97

CHART OF THE INQUA ENVIRONMENTAL SEISMIC INTENSITY SCALE 2007 - ESI 07

KEY REFERENCES: Michetti, A.M., et al., 2007. Environmental Seismic Intensity scale - ESI 2007. Memorie Descrittive della Carta Geologica d'Italia, 74. Servizio Geologica d'Italia, APAT, Rome, Italy Silva, P.G., et al., 2008. Catalogue of the geological and environmental effects of earthquakes in Spain in the ESI-2007 Macroseismic scale. Geotemas, 10, 1063 - 1066, SGE, Spain Reicherter, K., Michetti, A.M., Silva, P.G., 2009. Palaeoseismology: Historical and Prehistorical Records of Earthquake Ground Effects for Seismic Hazard Assessment. Geol. Soc. London, Spec. Pub., 316 1-10. London, U.K.

Alhama de Murcía fault

Trincheras en el terreno de Rosario Ayala y junto al camino del cementerio

Analýza leteckých snímků, terénní mapování zlomů, tvarů porušených pohybech

Alhama de Murcía fault

Typy pohybů – podle směru tlaku

Horizontální posuny

Carboneras fault, Spain

Borego fault, El Mayor 2010

Yeats et al (1997)

Imperial fault, 1940 M=7, 6m offset, 60km

Late Quaternary activity of the Mariánské Lázně Fault zone as revealed by trenching survey and shallow geophysics (Cheb basin, Bohemian Massif): the youngest surface faulting in central Europe?

Petra Štěpančíková¹, Petr Tábořík^{1,2}, Tomáš Fischer², Filip Hartvich¹, Magda Karousová², Jakub Stemberk^{1,2}, Lucie Nováková¹

 Institute of Rock Structure and Mechanics, Czech Academy of Sciences, Prague
Dpt. of Applied Geophysics, Hydrogeology and Engineering geology, Faculty of Science, Charles University in Prague

Cheb basin

part of Miocene Eger rift

West-Bohemia/Vogtland seismoactive area **Nový Kostel** earthquake swarm focal zone

Emanations of mantlederived CO2

Mid Pleistocene volcanism

Mariánské Lázně fault (MLF)

normal fault with dextral strike-slip displacement

Pitra et al. (1999), Grünthal et al. (1990), Švancara (2000)

sinistral strike-slip fault

Špičák (1988), Peterek et al. (2011)

Present-day max. horizontal stress orientation - NW-NNW

Mariánské Lázně fault (**MLF**) morphologically pronounced

Northern segment – Eastern Marginal Fault of ChB (Špičáková et al. 2000)

Nový Kostel

Sokolov basin

DEM (2m)

Cheb basin

Cheb basin

SRTM (90m)

Krušné hory Mts

Eger rift

Sokolov

- Hypocentres of earthquakes related to a NNW-SSE striking and WSW-dipping fault - Počátky-Plesná Fault Zone (hard to trace in geology)
- No morphological expression earthquake swarms not large enough to rupture the surface

Nový Kostel

Kopanina

Cheb basin

Epicentres at 10-16km

- Mariánské lázně fault (NW-SE)- morphology
- ? Morphogenic earthquakes responsible for the morphology

(Mw > 5.5 - 6) - observable in geological record

(McCalpin, ed. 2009: Paleoseismology)

Paleoseismological trenching - geological record of pre-historic earthquakes

Kopanina

Series of sub-parallel valleys become deeply incised into uplifted blocks and MLF controls the most recent morphology of the marginal slope.

NovýKostel

LIDAR

Pre-trenching geophysical survey

Combining geoelectrical profile

Electric resistivity tomography

Electric resistivity tomography

Gentle convex morphology on the foot of the marginal slope

SW

Basal conglomerates with ferric cement, heterogenous units of poorly sorted sandy gravels with clayey silty matrix, and reworked gravely sands with ferricretes

Inclined layers of basal conglomerates, gravels and sands

Oligocene Staré Sedlo Formation

Diagonally stratified fine gravels and sands

Minor sub-parallel 137°-142° striking normal faults with offsets of ca 10 cm

Plio-Pleistocene Vildštejn Formation

162°strike

"Lineation" - strike and dip of aligned magnetic minerals in the clay - 155/20° (AMS)

clayey sand to clay is overlain by loamy gravelly colluvium

GPR – ground penetration radar – georadar 2 antény – vysílač a přijímač – vysílá elektromagnetické záření v rádiovém spektru vln (1mm – tis.km) – odraz od objektů pod povrchem

Position_in_metres

3D Ground penetrating radar + ERT electrotomography

2D-ERT sections & logged fault system

Fischer et al. 2012

ERT vs GPR vs geology & tectonics

Stacked time slices

Dextral strike-slip on younger faults

Fischer et al. 2012

GPR & ERT průzkum – zlomová tektonika (Kopanina, Západní Čechy)

Preliminary conclusions:

Late Pleistocene – Holocene dextral? strike-slip but no present-day seismicity on Mariánské lázně Fault

Based on empirical relationships (Wells, Coppersmith 1994) Displacement vs Magnitude Fault Length vs Magnitude (length of youngest linear morphological features) = prehistoric earthquakes responsible for the described deformations would correspond to Mw = 6.3

The youngest tectonic movements (postdating 4.600 BP) with surface rupturing detected in central Europe so far!

Further possible work:

- assess the horizontal offsets to specify the maximum potential magnitude for MLF and slip-rate

3D trenching - fault-parallel trenching and detailed 3D GPR on other segments

